

Carles Martí Martí

Al número 151 de la revista *Lo Floc*, de l'any 1997, i amb el títol «El monument als caiguts. Notes documentals amb una reflexió final» l'Eugeni Perea va escriure sobre el monòlit que durant 43 anys va ocupar la plaça de l'Om just davant de l'Ajuntament. Segons recordava Perea, el monument estava dedicat a celebrar la victòria del feixisme a la Guerra Civil Espanyola (1936-1939) i l'adveniment de la dictadura franquista (1939-1975). La seva finalitat era clarament propagandística i reivindicativa únicament dels morts «caiguts» de la banda «nacional», fills de Riudoms. El monument va ser, finalment i després de diversos intents, desmuntat, aprofitant la remodelació de la plaça i traslladat al cementiri municipal on va quedar com a record dels vencedors del bàndol franquista.

Aquests tipus de monuments van proliferar per tots els pobles, ordenats per les autoritats de la dictadura i promoguts directament pels obedients ajuntaments franquistes. Les fórmules emprades per subvencionar

el seu cost van ser diverses: des dels municipis que els van construir al seu càrrec o donacions directes de jerarquies locals, etc. A Riudoms van voler ser objecte de subscripció pública. Tot i això, malgrat els bons propòsits, l'obra va restar paralizada fins l'any 1953 per manca de finançament. Finalment l'Ajuntament va decidir tirar pel dret i va acabar-la amb fons propis.

Des de l'any 1976, a la Transició Democràtica, tots els pobles van resoldre ocultar el seu impacte als carrers i places on estaven ubicats. Les diverses solucions van anar des de les més contundents d'enderrocar el monòlit o reconvertir-los fins als més «suaus» com va ser el cas de Riudoms on es va procedir per la mateixa fórmula que a Reus per suprimir-lo.

Segons Perea, «en el cas de Riudoms el trasllat no satisfà, al meu entendre, un desig de justícia social i de caritat cristiana (mentre) que a la placa del monument (no) hi siguin afegits els noms de les víctimes (del bàndol perdedor) que hi falten...» »

temes vius

El monument als caiguts: Notes documentals amb una reflexió final

Eugeni Perea

Un monument mai no resulta innocu, sinó que obeeix a l'interès de persones o entitats que volen destacar a través d'ells valors o idees que consideren rellevants, o que els hi serveixen de propaganda a la seva política o projecte cultural. El monument als Caiguts de Riudoms de la guerra de 1936-1939, aixecat a la plaça de l'Om, evidentment no s'escapa a aquesta premissa. La propaganda feixista que es desenvolupa a partir de la victòria de Franco, estimularà a la creació de símbols, monuments i al canvi de retolació de noms de vials urbans «entre moltes altres accions», per tal de consolidar-se com a règim i escampar les seves consignes. A Riudoms els noms populars dels carrers són substituïts, principalment, per nomenclatures dels milers vencedors. L'arreu de la documentació i dels llocs públics s'imposaran símbols i emblemes de representació feixista. Finalment, s'erigirà un monument a les víctimes de la guerra, però incloent només els noms dels caiguts en el bàndol vencedor.

Resseguint la documentació contemporània hom constata el grau de revenja institucional que es va tenir envers el sector social fidel a la República i a la legalitat constituïda, finalment vençut. Diferents persones protagonistes dels fets constaten aquest odi vers els republicans, així com el paper col·laboracionista de l'Església local. Els documents que hem vist sobre l'erècció del monument als Caiguts ho constaten ben clarament.

La idea de construir el monument la facilita J. Jansó, des de Barcelona, en una lletra adreçada al batlle de Riudoms Albert Font Virgili datada el 5 d'abril de 1939:

«El objeto principal de dirigirme a ti como primer Autoridad Municipal, es para exponerte la idea de erigir un monumento simbólico para perpetuar la memoria de los ilustres asesinados, durante la

temes vius

El monument es va projectar segons els canons generals del franquisme i per això resulta tan similar al d'altres pobles. (Foto: Vicenç Lluís)

4

temes vius

y con los atributos simbólicos de la Religión y de la Patria y que en lugar destacado se esculpan en la piedra sobre superficie bruñida los nombres de los caídos de la localidad»¹.

La inauguració de l'obra s'havia de fer coincidint amb les festes del beat Buenaventura Gran, pel mes de novembre d'aquell mateix any².

Quan ha transcorregut més de mig segle després de la guerra civil, i quaranta tres anys de la inauguració de l'obelisc, l'ajuntament ha acordat traslladar-lo, peça a peça, al cementiri municipal. No hi ha dubte que la decisió respon a la demanda que, en aquest sentit, des de fa anys han expressat distintes veus³, i els mateixos partits polítics en campanya electoral. Si tenim en compte la nostra majoria d'edat democràtica «almenys de manera formal», la decisió arriba però amb força retard, i quan bona part dels municipis catalans que tenien aquest problema ja fa temps que el van solucionar. En el cas de Riudoms el trasllat encara no satisfà, al meu entendre, un desig de justícia social i de caritat cristiana: que a la placa del monument hi siguin afegits els noms de les víctimes que hi falten o que tots siguin esborrats, readaptant l'escultura en un monument a la pau i a la concòrdia. Per altra banda no s'ha d'oblidar que al cementiri ja existeix un monument religiós a les víctimes «nacionals», les restes dels quals foren traslla-

temes vius

Data al·lusiva a la inauguració del monument que figura al peu del mateix. (Foto: Vicenç Lluís)

dades des del lloc de la seva mort fins a Riudoms⁴. Es produïria, doncs, la paradoxa de que dins d'un mateix espai funeràri unes víctimes tindrien doble reconeixement, mentre que les altres restarien de nou marginades.

1.- La capçalera de la carta duu imprès el nom de l'empresa "Cooperativa de Quevedes" i una adreça de Barcelona escrita irregularment en català, paper reaprofitat de l'època anterior. Aniu Història Municipal de Riudoms(AHMR). Correspondència: 5-4-1939. Bona part de les informacions que ara s'inclouen en aquest article ja foren publicades en un estudi relatiu a "Església de postguerra (1939-1953): El cas de Riudoms", dins de l'obra *Amib el banyet a la mà, homenajes a Ramon Amigó i Anglés*. Reus, 1989, ps. 121-137.

2.- AHMR, Llibre d'actes 11-4-1939.

3.- La comissió era formada per diverses persones, encapçalades per l'arxipreste i el rector. En una posterior sessió del ple municipal es va ampliar la junta per a que hi entrés "D. Tomás Llecha Ribas por los relevantes servicios que él mismo podrá prestar". AHMR, Llibre d'actes, 27-5-1939.

4.- AHMR, Llibre d'actes, 19-11-1953, f. 79.

5.- AHMR, Llibre d'actes, 20-8-1954, f. 100. Una llista completa de víctimes de la guerra «ambdós bàndols», va ser publicada per primera vegada a la revista *Lo Floc*, núm. 80, juliol-agost de 1986, ps. 34-35.

6.- AHMR, Llibre d'actes, 7-9-1954, f. 3.

7.- Així ho recull, en un article, Josep M. Virgili, "Monument a la pau", dins *Lo Floc*, núm. 41, gener de 1983, p. 9.

8.- "para la construcción en la capilla central del cementerio de esta villa del Monumento dedicado a los caídos por Dios y por España Nicos de esta población". AHMR, Llibre d'actes, 8-2-1942, f. 37.

El monument es va projectar segons els canons generals del franquisme i per això resulta tan similar al d'altres pobles. (Foto: Vicenç Lluís)

5

L'article «El monument als caiguts. Notes documentals amb una reflexió final» fou publicat al número 151 de la revista *Lo Floc*, de l'any 1997.